

РОСІЙСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ЗНАРЯДДЯ ПОЛІТИКИ РУСИФІКАЦІЇ ХОЛМЩИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті досліджено питання впливу Російської Православної Церкви на царську політику русифікації Холмщини – історичного регіону польсько-українського пограниччя, що входив до складу Російської імперії у ХІХ – на початку ХХ ст. Русифікація Холмщини супроводжувалася ліквідацією Уніатської Церкви і примусовим переходом віруючих на Православ'я. На початку ХХ століття було розроблено законопроект про виділення Холмщини з Царства Польського. Цим питанням безпосередньо займався єпископ Російської Православної Церкви Євлогій (Георгієвський). Фактично царська влада використовувала Православ'я для досягнення поставлених цілей по викорінюванню на польських землях національної мови і культури, а також рішення т.з. «українського питання».

Ключові слова: Російська Церква, Холмщина, русифікація, Польща, Православ'я, Католицизм, уніатство.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Сьогодні на Сході Європи спостерігається вкрай нестабільна політична ситуація, викликана українською кризою і складними геополітичними процесами. У цьому зв'язку особливого значення набуває роль релігії, яку часто використовують як інструмент впливу на суспільну свідомість. Тут особливої актуальності набуває звернення до історичного досвіду минулого. Великий інтерес представляє вивчення питання русифікації Польщі, що активно проводилася царською владою в середині ХІХ – початку ХХ століть, зокрема на Холмщині – історичному регіоні польсько-українського прикордоння, якій перебував під сильним впливом Росії. Знаряддям такої політики часто виступала Російська Православна Церква.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поставлена вище проблема розглядається фактично уперше. Питання впливу російського Православ'я на політику русифікації Холмщини спеціально не розглядалось дослідниками, а піднімалося лише опосередковано [1; 2; 8; 10]. При цьому, основна увага приділялася діям царської влади і державних діячів, а роль Російської Церкви у цьому питанні окремо не виділялася. Винятком є стаття В. Кубійовича в «Енциклопедії українознавства», де докладно описується трагедія холмських уніатів у період русифікації [6]. Тому автор звертався безпосередньо до джерел, до яких слід віднести різні статистичні дані, звіти, огляди, документи і т.п. [3; 4; 7; 9; 11-13]

Формулювання мети статті. Основна мета статті полягає у дослідженні феномена русифікації Холмщини в означений період і ролі російського Православ'я в цьому процесі, а також положення Католицької та Уніатської Церков в умовах політичного і релігійного тиску з боку Росії.

Виклад основного матеріалу. Русифікація Польщі стала політикою Російської імперії в ХІХ – початку ХХ століття відносно Царства Польського, спрямованою на ліквідацію його автономії, інтеграцію польських територій до складу Російської імперії, поширення російської мови і витіснення польської мови та польської національної культури, передусім, в адміністративній і освітній сферах. Найбільший розмах політика русифікації Польщі набула після пригнічення Січневого повстання 1863-1864 років і, особливо, в останні десятиліття ХІХ століття. Цей процес русифікації польських земель проводився при активній підтримці й участі представників Російської Православної Церкви.

Придушення Січневого повстання дало підставу до розгортання політики ліквідації автономії царства Польського і тіснішої інтеграції Польщі до складу Російської імперії. У західних губерніях Росії, де зберігалось домінування польського дворянства, під керівництвом губернатора Північно-Західного краю Михайла Миколайовича Муравйова, стала проводитися програма інтенсивної русифікації. Було заборонено використання польської мови в школах, адміністрації, комерційному листуванні і громадських місцях,

заборонялися церковні книги на польській мові, поляки були витіснені з державних установ [2, с. 453-455]. Одночасно заохочувалося поширення Православ'я, й ущемлялася Католицька Церква, зокрема католикам було заборонено займати державні посади [2, с. 453]. Ось слова опікуна Віленського навчального округу Івана Петровича Корнілова щодо національної самосвідомості польського дворянства і польської мови: «Російська пропаганда, що діє через школи, церкви, адміністрацію, робить свою справу; вона збуджує в масах ясну свідомість і переконання, що тутешній край – споконвічно російський, що тут колыска російської держави і Православ'я. Російська мова і російська віра перестають називатися холопськими; російської мови не соромляться як раніше, а польською не красуються. Російська освіта сильніше російського багнета» [4, с. 218-219, 280-281].

Наприкінці 1860-х років русифікація з адміністративно-правової сфери поширилася на сферу освіти. У 1869 році Головну Варшавську школу було закрито, на базі якої було засновано Імператорський Варшавський університет, де викладання велося тільки російською мовою. Усі інші державні вищі і середні навчальні заклади Польщі також були переведені на російську мову. Лише у нижчій школі зберігалось навчання польською мовою. Одночасно йшов наступ на Католицизм: заборонялося викладання католицького віровчення в школах, до 1875 року практично на всій території Польщі Греко-Католицьку Церкву було у насильницький спосіб ліквідовано, а самих уніатів примусово змушували до переходу на Православ'я [8, с. 345-346].

Політика русифікації в Польщі в короткостроковому плані принесла певні успіхи російській владі. Радикальну опозицію було розгромлено, більшість польського суспільства прийшла до усвідомлення неможливості в найближчому часі надбання незалежності і необхідності співпраці з російською владою. Але вже з другої половини 1880-х років національний рух знову почав набувати політичного забарвлення: нове покоління польської молоді знову підняло вимоги відновлення самостійності Царства Польського. Цей перелом багато в чому був пов'язаний з поглибленням русифікації польської системи освіти і політикою "культуркампа", що проводилася в західних польських землях, які входили до складу Пруссії [10, с. 369-384].

У той же час у Царстві Польському зберігався фактично воєнний стан, військова влада мала особливі повноваження, що дозволяли їй втручатися у цивільне життя польських губерній. При Олександрі III посилювалися гоніння на польську культуру, було посилено цензуру, продовжилось витіснення польської мови з сфер адміністрації, суду і шкільної освіти [5, с. 159-160]. З кінця 1880-х років найбільш поширеними найменуваннями Польщі стали назви "Привіслинський край", "Привіслинські губернії" та "губернії Привіслинського краю" [9]. З 1885 року викладання в народних школах стало вестися російською мовою. Одночасно скорочувалася кількість навчальних закладів, внаслідок чого до кінця XIX століття по рівню грамотності Польща виявилася на досить низькому місці, наприклад, у порівнянні з Фінляндією [7, с. XX].

Особливе місце в царській політиці русифікації Польщі займає Холмщина – історична область XIII – початку XX століть на лівобережжі Західного Бугу.

З 1815 року Холмщина й Підляшшя входили до складу Царства Польського, на цих територіях діяла польська адміністрація і польська мова була урядовою. Збільшилися і польські римо-католицькі впливи на Греко-католицьку Церкву, яка з 1807 року входила до складу Галицької митрополії. Таким чином, Уніатська Церква зазнала сильної латинізації в устрої (наприклад, організація капітул), обрядах (введення органів, монстрацій тощо) і навіть у запровадженні польської мови (у проповідях). Все це наближало Уніатську Церкву до Католицької, а рівночасно збільшувало відмінність від православної віри і навіть греко-католиків у Галичині. Частина духовенства користувалася польською мовою і почувала себе поляками, дехто з них не знав церковнослов'янської мови, а їхні діти переважно полонізувалися.

На відміну від галицького духовенства, священики на Холмщині й Підляшші мали лише деколи високу освіту, чимало з них здобувало її в Холмській духовній семінарії, дехто в Галичині, а дехто у польських духовних семінаріях. Поразка Листопадова повстання 1830-

1831 років не зменшила польських впливів на Холмщину й Підляшшя, бо законодавство, мова і адміністрація лишилися надалі польськими [6, с. 3616].

З 1830 року Холмська єпархія підлягала безпосередньо Римові. Після ліквідації унії в 1839 року на центральних і східних землях греко-католицтво ще трималося на Холмщині й Підляшші, але над ним уже мав нагляд царський уряд через своїх намісників у Варшаві, російська влада також мала вплив і на номінацію Холмських єпископів. Але, попри російську загрозу, Уніатська Церква на Холмщині й Підляшші не звільнилася від латинських впливів, хоч деякий вплив мала й Галичина: звідти походило чимало священників і Галицький митрополит міг впливати на призначення архієреїв.

Становище унії погіршало у висліді Січневого повстання 1863-1864 років, яке частково захопило Холмщину й Підляшшя. У ньому брали участь сини уніатських священників, а дехто з священників допомагав повстанцям. Після поразки повстання в Польщі, а разом з тим і на Холмщині й Підляшші, дійшло до загострення режиму і репресій з боку російської влади, запровадження російської мови в урядуванні й освіті. Тоді ж почали наводнювати Холмщину й Підляшшя росіяни. Російські репресії стосувалися й уніатів. Щоб остаточно усунути польські впливи в Уніатській Церкві, російська влада вирішила її ліквідувати. Це сталося ніби добровільно. Останній уніатський єпископ Михайло Куземський був змушений виїхати до Галичини, а його наступником за вказівкою російської влади було призначено Маркела Попеля (також родом з Галичини), якого, однак, не визнав Рим. Попель від імені духовенства і Холмської капітули 18 лютого 1875 року вніс прохання прийняти до Російської Православної Церкви 120 уніатських парафій, і 6 квітня 1875 року імператор Олександр II проголосив їх інкорпорацію до Варшавської Православної єпархії, яку тоді було перейменовано на Холмсько-Варшавську, а у Холмі діяв як вікарій Холмсько-Підляський єпископ [6, с. 3616-3617].

На Холмщині й Підляшші тільки частина уніатів погодилася перейти на Православ'я: майже половина (зокрема на Підляшші) залишилася вірною унії. Влада почала застосувати до них гострі репресії: пацифікацію при допомозі війська і поліції, масові арешти, заслання, навіть знищення. З 214 уніатських священників на Православ'я перейшло тільки 59. Частину решти було вивезено, дехто емігрував до Галичини, рівночасно з Галичини добровільно прибула деяка кількість греко-католицьких священників, які осіли на залишених парафіях. Переслідування уніатів викликало жваву реакцію в усьому польському суспільстві. В пресі й літературі їх називали поляками-уніатами.

Релігійні та національні відносини на Холмщині й Підляшші змінилися з першою революцією в Росії, саме після царського Указу 17 квітня 1905 року, який дозволив зміну віри. Тоді розпочалося масове повернення з Православ'я, але вже не на унію, бо царський уряд не дозволив далі на її поширення, а на Католицизм. Перед виданням указу на Холмщині й Підляшші жило 450000 православних, на початку 1908 року їх було ледве 280000, себто 170000 (за іншими джерелами близько 200000, близько 38%), перейшло з Православ'я на Римо-католицизм [6, с. 3617].

Населення, яке перейшло на римо-католицький обряд, залишилося ще з своєю мовою, але молодші поволі почали переходити на польську. У висліді цих процесів на Холмщині й Підляшші утворилося 3 групи: українці за мовою і національністю православного віровизнання, поляки за мовою і національністю римо-католицького віровизнання (частково польського, частково українського походження) та навернені з Православ'я на Римо-католицизм – українці за мовою, але без виразного національного почуття.

Щоб зміцнити Православ'я на Холмщині й Підляшші, Святіший Синод у 1905 році виділив з Православної Холмсько-Варшавської єпархії окрему Холмську єпархію, яку очолив росіянин – єпископ (з 1912 року архієпископ) Євлогій (Георгієвський). Він дав дозвіл на деякі форми, до яких звикли холмщани в богослужіннях (наприклад, уніатський наспів), мові (українську мову як мову проповідей) тощо.

Щоб остаточно усунути польські впливи на Холмщину й Підляшшя, а також зупинити там відродження українського національного руху, який посилювався в краю після революції 1905

року, православні русофіли висунули проект виділення Холмщини й Підляшшя в окрему губернію, який у 1912 році обговорювала Державна Дума у Петербурзі.

Жоден законопроект, що пройшов через III Думу, не викликав такої скаженої націоналістичної істерики, як цей. З великодержавного боку він був зведений у ранг високої політики, з польського боку кампанія проти нього велася під гаслом боротьби проти "четвертого розділу" Польщі. 107 депутатів Думи записалися для виступу в дебатах. Почався новий напад так званого столипінського "конституціоналізму" [1, с. 168-169].

На чолі всієї "Холмської справи" стояв голова думського духовенства преосвященний Євлогій (Георгієвський). Він був одним з найнесамовитіших представників войовничого націоналізму і клерикалізму, що забезпечило йому співчуття та всемірну підтримку з боку П.А. Столипіна. Впродовж ряду років владика Євлогій із завзятістю Катона Старшого твердив, що Холмщина має бути виділена з Царства Польського і стати внутрішньою губернією Росії. Холмський законопроект був його найдорожчим і кровним дітищем. Правою рукою владика Євлогія став публіцист Іван Порфирійович Філевич, уродженець Холма, який дотримувався монархічних переконань і рішуче виступав проти революційних та сепаратистських ідей, зокрема проти українського і польського національного руху. У числі ентузіастів і провідників законопроекту трудився також "неославист" граф Володимир Олексійович Бобринський, що заснував так зване «Галицько-російське благодійне товариство» для сприяння "звільненню росіян" Галичини від польського ярма [13].

Ключову роль у цьому питанні грало Холмське Православне Свято-Богородицьке братство, якому протегував сам імператор. Членами братства були окрім місцевих русифікаторів колишні і дійсні міністри, члени Державної ради, губернатори, судові чини тощо. Головним опікуном був преосвященний Євлогій, головою ради братства – протоієрей Олександр Буділович. Братство було засновано при кафедральному соборі в Холмі ще у 1879 році з метою православної і націоналістичної пропаганди. Братство мало видання «Холмське церковне життя», «Братську бесіду» і «Холмський календар», що були розраховані на селян. У 1910 році братство налічувало 2410 членів. У 1907 році владика Євлогій поставив завдання створити подібні братства при кожній парафії Холмської єпархії.

Холмське братство планомірно йшло до головної мети – виділення Холмщини з Царства Польського. Для цього в листопаді 1910 року з Холма до Петербурга була відправлена спеціальна депутація, яка уявила записку «Про необхідність виділення із складу Царства Польського Холмської Русі». Під цим документом стояло 50980 підписів місцевих жителів [12, с. 561-572].

Наприкінці грудня 1909 року в Холмі братством було проведено з'їзд «російських діячів». У з'їзді взяло участь місцеве православне духовенство, вчителі сільських шкіл, викладачі семінарій та гімназій, чиновники і два десятки селян. З'їзд затребував швидкого виділення Холмщини зі складу Польщі та введення земства у майбутній Холмській губернії на тих же підставах, на яких створювалося земство у шести західних губерніях [12, с. 473, 478-479].

За дорученням Холмського братства професор Варшавського університету Володимир Андрійович Францев випустив книгу під назвою «Карти російського православного населення Холмської Русі» [11]. Він доводив нібито більшість населення місцевостей, з яких планувалось створити майбутню Холмську губернію, є росіянами. Саме цифри з цієї книги націоналісти в Думі приводили як головний доказ про "російську" більшість Холмщини.

Сам владика Євлогій в основному діяв у Петербурзі. Його стараннями за підтримки націоналістів готувався законопроект про виділення Холмщини в окрему внутрішню губернію Росії з подальшою реалізацією відповідної програми: призначенням на посади "благодійних росіян", насадженням великого і дрібного російського землеволодіння, заборонаю полякам і євреям орендувати майоратні маєтки, установою нижчих шкіл для дітей колишніх греко-католиків, жорстоке переслідування відступів від Православ'я тощо [1, с. 171-172]. Разом з цим передбачалося створення особливо сприятливих умов для діяльності православного духовенства при одночасному переслідуванні ксьондзів, закритті костельів і так далі. Що стосується так званих, які "відпали" від Православ'я, то їх мали намір повернути

«в лоно православної релігії і російської національності любов'ю, а зовсім не насильством» [3, с. 19-22, 24, 25, 27, 28, 32, 34].

До моменту обговорення Холмського законопроекту в Думі кількість російських церковноприходських і міністерських шкіл у краю було доведено до 825. Усі польські школи було закрито. На одного православного священика приходилися 1052 жителі, а на одного ксьондза – 4041. Селянський банк видавав кредити тільки православним і так далі [1, с. 171].

Слід зазначити, що ідея утворення Холмської губернії була зовсім не новою. Впродовж декількох десятиліть вона обговорювалася в уряді вісім разів і стільки ж разів відкидалася. Всі варшавські генерал-губернатори були проти неї з чисто ділових міркувань. На їх думку, адміністративна ломка, яка знадобилася би при виділенні Холмщини в окрему губернію, створила би масу незручностей адміністративного і воєнно-стратегічного характеру. З цих же міркувань проти виділення виступали такі русифікатори, як К.П. Побідоносців, Д.С. Сипягін, М.М. Муравйов, С.І. Тимашев. У 1906 році проти виділення висловилися міністр внутрішніх справ П.М. Дурново і Варшавський генерал-губернатор Г.А. Скалон.

Однак у дев'ятий раз закон про відокремлення Холмської губернії було все ж таки ухвалено і він набрав чинності 23 червня 1912 року. Холмську губернію було відокремлено за етнографічним принципом з заселених українцями частин Люблінської і Селецької губерній. Холмську губернію було безпосередньо підпорядковано Міністерству внутрішніх справ у Петербурзі, лише у шкільних справах вона мала підлягати київському шкільному кураторові. Але практичній реалізації закону перешкодила війна і подальше відродження польської державності.

Висновки. Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що у політиці русифікації Польщі, зокрема Холмщини, найактивнішу участь брали представники Російської Православної Церкви, при цьому царська влада використовувала Православ'я для досягнення поставлених завдань по викоріненню на польських землях національної мови і культури. Одночасно з цим було зроблено спробу рішення і так званого "українського питання", коли українське населення Холмщини було оголошено російським, з метою його так званого «повернення» до лона Православної Церкви. Підсумком такої політики стала насильницька ліквідація церковної унії, опір місцевого населення проти обрусіння і переходу на Православ'я. Як реакція на провал політики русифікації і масовий перехід населення з Православ'я на Католицизм, що послідував після введення свободи віросповідання, виник законопроект про виділення Холмщини з Царства Польського. Цим питанням безпосередньо займався єпископ Російської Православної Церкви Євлогій (Георгіївський). З реалізацією цього проекту виникли серйозні складності, і навіть ухвалення відповідного закону не зробило Холмщину частиною Росії. Таким чином, ставка на Православ'я і російський націоналізм як знаряддя русифікації Холмщини у результаті повністю провалилася.

Література

1. Аврех А.Я. П.А. Столыпин и судьбы реформ в России / А.Я. Аврех. – М.: Политиздат, 1991. – 286 с.
2. Денисов Ю.Н. Россия и Польша / Ю.Н. Денисов // История взаимоотношений в XVII-XX веках. – М.: Флинта Наука, 2012. – 608 с.
3. Истомин В.А. Положение «униатского вопроса» в пределах русского Забужья накануне указа 17 апреля 1905 г. / В.А. Истомин. – М.: Верность, 1907. – 77 с.
4. Корнилов И.П. Русское дело в Северо-Западном крае: Материалы истории Виленского учебного округа преимущественно в Муравьевскую эпоху. 2-е изд., провер. и доп. / И.П. Корнилов. – СПб.: Тип. А. Суворина, 1908. – Вып. 1. – XXVIII, 504 с.
5. Краткая история Польши. С древнейших времен до наших дней. – М.: Наука, 1993. – 528 с.
6. Кубійович В. Холмщина / В. Кубійович // Енциклопедія українознавства. Словникова частина (ЕУ-П). – Париж, Нью-Йорк: Молоде Життя, 1984. – Т. 10. – С. 3600-4016.
7. Россия // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. – СПб.: Тип. Акц. Общ. Брокгауз-Ефрон, 1907. – Доп. Т. II А. Пруссия – Фома. Россия. – 1907. – 2, 481-934, ХСVIII, 4 с.
8. Смолич И.К. История Русской Церкви: 1700-1917: В 2 частях / И.К. Смолич. – М.: Валаамский монастырь, 1997. – Ч. 1. – 800 с.
9. Статистический ежегодник России. 1913 г. – СПб.: Изд-во Центрального статистического комитета МВД, 1913. – 112 с.

10. Тымовский М. История Польши / Михал Тымовский, Ян Кеневич, Ежи Хольцер. – М.: Весь Мир, 2004. – 544 с.
11. Францев В.А. Карты русского и православного населения Холмской Руси с статистическими таблицами к ним / В.А. Францев. – Варшава: Б.и., 1909. – XV, 48 с.
12. Холмский вопрос. Обзор русской периодической печати. Вып. 16 (с 1 января 1909 г. по 1 января 1912 г.). – СПб.: Гос. тип., 1912. – 668 с.
13. Червоная Карпатская Русь – часть единой неделимой Руси: Отчет о деятельности Киевского отделения Галицко-русского общества. – К: Б.и., 1915. – 64 с.

Literatura

1. Avrekh A.Y. P.A. Stolypin i sud'by reform v Rossii / A.Y. Avrekh. – М.: Politizdat, 1991. – 286 с.
2. Denisov Y.N. Rossiya i Pol'sha / Y.N. Denisov. Istoriya vzaimootnosheniy v XVII-XX vekakh. – М.: Flinta Nauka, 2012. – 608 с.
3. Istomin V.A. Polozheniye «uniatskogo voprosa» v predelakh russkogo Zabuzh'ya nakanune ukaza 17 aprelya 1905 g. / V.A. Istomin. – М.: Vernost', 1907. – 77 с.
4. Kornilov I.P. Russkoye delo v Severo-Zapadnom kraye: Materialy istorii Vilenskogo uchebnogo okruga preimushchestvenno v Murav'yevskuyu epokhu. 2-ye izd., prover. i dop. / I.P. Kornilov. – SPb.: Tip. A. Suvorina, 1908. – Vyp. 1. – XXVIII, 504 с.
5. Kratkaya istoriya Pol'shi. S drevneyshikh vremen do nashikh dney. – М.: Nauka, 1993. – 528 с.
6. Kubiiovych V. Kholmshchyna / V. Kubiiovych // Entsyklopediya ukrayinoznnavstva. Slovnykova chastyna (EU-II). – Paryzh, N'yu-York: Molode Zhyttya, 1984. – Т. 10. – С. 3600-4016.
7. Rossiya // Entsiklopedicheskiy slovar' Brokgauza i Yefrona. – SPb.: Tip. Akts. Obshch. Brokgauz-Yefron, 1907. – Dop. Т. II А. Prussiya – Foma. Rossiya. – 1907. – 2, 481-934, XCVIII, 4 с.
8. Smolich I.K. Istoriya Russkoy Tserkvi: 1700—1917: V 2 chastyakh / I.K. Smolich. – М.: Valaamskiy monastyr', 1997. – Ch. 1. – 800 с.
9. Statisticheskiy yezhegodnik Rossii. 1913 g. – SPb.: Izd-vo Tsentral'nogo statisticheskogo komiteta MVD, 1913. – 112 с.
10. Tymovskiy M. Istoriya Pol'shi / Mikhail Tymovskiy, Yan Kenevich, Yezhi Khol'tser. – М.: Ves' Mir, 2004. – 544 с.
11. Frantsev V.A. Karty russkogo i pravoslavnoho naseleniya Kholmnskoy Rusi s statisticheskimi tablitsami k nim / V.A. Frantsev. – Varshava: B.i., 1909. – XV, 48 с.
12. Kholmnskiy vopros. Obzor russkoy periodicheskoy pechati. Vyp. 16 (s 1 yanvary 1909 g. po 1 yanvary 1912 g.). – SPb.: Gos. tip., 1912. – 668 с.
13. Chervonnaya Karpatskaya Rus' – chast' yedinoy nedelimoy Rusi: Otchet o deyatel'nosti Kiyevskogo otdeleniya Galitsko-russkogo obshchestva. – К: B.i., 1915. – 64 с.

Andrey Melkow

Russian Orthodoxy as an instrument on the policy of Chełm Land russification in XIX – beginning XX centuries

The problem of Russian Orthodox Church influence on the Imperial policy of Chełm Land Russification is researched in this article. Chełm, the historical region of Polish-Ukrainian borderland, used to be a part of Russia in XIX – beginning XX centuries. The russification of Chełm Land was accompanied by total abolition of the Uniate Church and forcible believers transfer into Orthodoxy. After the introduction of religious freedom in 1905, there appeared a draft law about Chełm Land separation from the Kingdom of Poland as a reaction of the failure on the policy of Russification and mass convert of the population from Orthodox to Catholicism. Bishop of Russian Orthodox Church Eulogius (Georgievsky) was responsible for solving that problem. In fact, the Imperial power used Orthodoxy for reaching the stated goals, which were the eradication of the national language and culture in Poland as well as resolving of the so-called “Ukrainian question”. Serious problems appeared in the context of that project, more over the adoption of the appropriate law didn't do Chełm Land a part of Russia. Thus, the rate on Orthodoxy and Russian nationalism as a tool of Russification of Chełm Land eventually completely failed.

Keywords: Russian Church, Chełm Land, russification, Poland, Orthodoxy, Catholicism, Uniatism.

Надійшла до редакції 14.06.2016 р.